

Hogyan mérhető az internetes keresők szolgáltatása?

TÓTH ERZSÉBET

Nyíregyházi Főiskola, Matematika és Informatika Intézet
tothe@nyf.hu

Kulcsszavak: internetes keresők, teljesítmény értékelés, minőségbiztosítás

A megjelenő értékelésekben a kutatók az internetes keresők minőségét számos mérőszám alapján mérik. Írásomban a keresők mérését a lehetséges mérési attribútumok irányából közelítem meg, hiszen azok együttesen határozzák meg a mérendő minőséget. Ezeknek a megfelelő mérőszámoknak a megtalálása rendkívül nehéz feladat, számos vita folyik erről a kutatók körében. Két olyan vizsgálat eredményeiről szeretnék beszámolni, amelyek újszerű mérőszámok bevezetését szorgalmazzák a mérésekbe. Az egyik kísérlet a SERVQUAL minőségbiztosítási modellt alkalmazza a keresők szolgáltatás minőségének a meghatározására. A másik vizsgálat teljes mértékben automatizálja a keresők mérését objektív mérési attribútumok használatával.

1. Bevezetés

Az internetes keresőkkel kapcsolatos értékelésekben a kutatók a keresők minőségét számos mérőszám alapján mérik. Írásomban az internetes keresők mérését a lehetséges mérőszámok irányából közelítem meg, hiszen azok együttesen határozzák meg a mérendő minőséget.

Két olyan vizsgálat eredményeiről szeretnék beszámolni, amelyek a web sajátosságaihoz igazodó, újszerű mérőszámok bevezetését szorgalmazzák a mérésekben. Az egyik kísérlet a SERVQUAL minőségbiztosítási modellt alkalmazza az internetes keresők szolgáltatás minőségének meghatározására. A másik vizsgálat teljes mértékben automatizálja a keresők mérését objektív mérőszámok használatával. Ezeknek a megbízható mérőszámoknak a megtalálása rendkívül nehéz feladat, számos vita folyik erről a kutatók körében.

Oppenheim [11] és Froehlich, T. J. [6] egy olyan szabvány kidolgozását javasolják, amely az alábbi mérőszámokat tartalmazná:

1. pontosság;
2. relatív teljesség;
3. válaszidő, amelyet naponta többször mérünk és rögzítjük a tesztelésre fordított időt is: a kereső milyen könnyen érhető el?;
4. egy adott időtartamon belül a találatok megbízhatóságának mérése: vajon mindig ugyanazokat a találatokat kapjuk-e az adott keresőkérdésre;
5. a zsákutcás, halott hivatkozások aránya;
6. az ismétlődő találatok aránya;
7. találatok minősítése felhasználókkal;
8. a grafikus felhasználói felület értékelése (annak használata mennyire felhasználóbarát?);
9. a súgó és a keresőprogram mennyire hasznos a kezdő és a tapasztalt felhasználók számára;
10. találatmegjelenítés;

11. reklámok jelenléte;
12. téma lefedettség;
13. a várható keresési lépések száma;
14. a találati leírások terjedelme és olvashatósága.

Egyéb értékelési szempontok:

15. Testreszabhatóság: a keresőszolgáltatás testreszabható-e?
16. Vizuális egyértelműség: a keresőkérdés és a találatmegjelenítés világos, érthető és következetes-e?
17. Navigáció: egyértelmű a navigációs eszközök használata? Könnyen tudunk-e a találatmegjelenítéstől a forrásdokumentumig eljutni és fordítva?
18. A keresőszolgáltatás felkínál-e valamilyen tematikus webhelylistát, amiben böngészhetünk?

Ez a lista természetesen bővíthet további új mérési szempontokkal. A mérőszámok általános szabványának hiánya nagy problémát jelent az értékelésekben. Ezen hiányosság miatt a keresőszolgáltatások értékelésével foglalkozó kutatás jelenleg nem egységes az alkalmazott módszerek tekintetében, ezért nagy szükség lenne megfelelő szabvány kidolgozására és használatára.

2. Az internetes keresők értékelésénél felmerülő problémák

Az internetes keresők elemzésére irányuló kísérletek nem egységes módszerekkel valósultak meg, ezért a legtöbb kutatási beszámoló tájékoztató jellegűnek tekinthető. Eddig főként a robotokkal felszerelt keresőkön végeztek ilyen jellegű méréseket, de elvileg bármilyen típusú kereső értékelhető. Leighton és Srivastava [10] szerint sok összehasonlító értékelés ellentmondásos következtetésekre jutott arra vonatkozóan, hogy melyik szolgáltatás nyújtja a legrelevánsabb találatokat.

Ezenkívül több tanulmány kisebb tesztelési kísérletek eredményeire épült, és nem számolt be az általa használt módszertanról [11]. Mivel ezek a tanulmányok kevés tesztelési eredménnyel rendelkeznek, ezért azok nem alkalmasak a mélyebb szintű statisztikai elemzések elvégzésére.

Su [17] megállapítja, hogy hiányzik a szisztematikus megközelítés ezekből a tanulmányokból és rámutat arra, hogy a kutatóknak nincs egységes kialakult véleménye arról, hogy mit mérjenek, és hogyan mérjék a szolgáltatást. Megjegyzi, hogy a legtöbb tanulmányból a felhasználók, mint aktív közreműködők kimaradnak. Általában az első 10 vagy 20 lekérdezett találat relevanciáját mérik. A relevancia ítéleteket többnyire a kutatók hozzák meg, nem pedig a felhasználók. A mérési eredmények rendszerint jelzik azt, hogy a legjobbnak minősített második vagy harmadik kereső között a teljesítménybeli különbség minimális.

A weblapok relevanciájának értékelésénél a legnagyobb problémát az eredmények befolyásolásának a kivédése jelenti. Előnyös megoldásnak tűnik, hogy ha az értékelő nem tudja, hogy a kapott találat melyik keresőszolgáltatástól származik. Ez a módszer csupán a weboldalak kezdeti ellenőrzésekor működik jól, hiszen a későbbi ellenőrzés és a frissítés már a forrásoldal ismerete mellett történik. A keresési folyamat sokféleképpen befolyásolható, például választható egy olyan tárgykör, amelyről köztudott, hogy az egyik kereső színvonalasabb szolgáltatást nyújt róla, mint a másik [10].

Fontos, hogy az értékelők ne legyenek elfogultak egyik keresővel szemben sem, és megőrizték pártatlanságukat objektív módszerekkel. Ennek a szemléletnek tükröződnie kell a keresőkérdések megválasztásában is. Ez a kritika természetesen egyaránt vonatkozik a hagyományos információ-visszakereső rendszerekben végzett tesztelésekre is.

Az értékeléseknél külön gondot jelent az internetes keresők állandó változása, mivel azok gyakran fejlesztik a keresési mechanizmusait és a felhasználói felületüket. Ehhez párosul még az a tény, hogy a világháló egy dinamikusan változó közeg. Ennek eredményeként a megjelenő értékelések rendkívül rövid életűek, és pillanatnyi helyzetképet tükröznek a keresőszolgáltatásokról. Mindezek ellenére igenis van értelme elemezni a használatban lévő keresőket, de szabványos értékelési módszereket erre a feladatra nem alkalmazhatunk. Általában megfigyelhető az a jelenség, hogy az elemzések egyéni értékelési módszerekről számolnak be, és többnyire elkerülik a szabványos értékelési módszerek használatát.

Az információ-visszakereső rendszerek hatékonyságának és teljesítményének mérése a cranfieldi modell alapján történik, ami a relevancia két fontos mérési szempontjára épül: a teljességre és a pontosságra. Mindkét mérőszám érzékeny arra, hogy a relevanciát hogyan definiáljuk és mérjük. A teljesség mérése megköveteli, hogy az értékelők a kapott találatok teljes halmazához hozzáférhessenek, vagy a találatokat képviselő mintához.

Ennek a követelménynek a kielégítése külön problémát jelent az internetes keresők értékelésénél [11]. Sokan érveltek amellett, hogy nem lehet mérni a teljességet, mert nehéz meghatározni a releváns találatok összességét egy adott lekérdezésre a weben. Az eddig megjelent tanulmányok csak a pontosságot vették figyelembe. Minimális mértékben, vagy egyáltalán nem kísérelték meg a különböző keresők teljességének mérését [3].

A pontosság mérése is nagy gondot jelent, mert az főként emberi relevancia ítéletektől függ, ezért az rendkívül szubjektív [1]. Azonban ennek a mérése egyértelmű, hiszen a keresési találatok megvizsgálása után azokat a releváns, illetve a nem releváns dokumentumok halmazába soroljuk [11].

Spink és Greisdorf [16] szerint jobb eredményeket nyerhetünk azáltal, hogy ha a relevancia többféle szintjét definiáljuk. Ezeket a relevancia szinteket már korábban is felhasználták az internetes keresők pontosságának a méréséhez [3, 5, 9].

3. A keresők mérésében használt új mérőszámok

Bar Ilan egy olyan mérés tapasztalatairól számolt be, ahol egyetlenegy lekérdezést futtattak le 6 keresőn (AltaVista, Excite, Fast, HotBot, Google, Northern Light) 33 alkalommal egy éven keresztül. Az értékelők egy jól körülhatárolt, stabil témát választottak lekérdezésre. Úgy fogalmazták meg a lekérdezést, hogy azt mindegyik kereső azonosan értelmezze. Ezzel is igyekeztek elkerülni a szótóképzéssel és a többszavas keresőkérdések kezelésével kapcsolatos problémákat. A mérés elsődleges célja az volt, hogy megvizsgálják a keresők működését hosszabb időtartamon keresztül. Találat-szolgáltatásuk stabilitását számos mérőszám irányából közelítették meg [1].

Úgy véljük, hogy ennek a mérésnek a legértékesebb részét képezi az itt alkalmazott, új mérőszámoknak a részletes tárgyalása. Ebben a részben bemutatjuk ezeket az újonnan bevezetett mérőszámokat a pontos meghatározásaikkal együtt.

3.1. Technikai pontosság lekérdezésenként és a tanulmányozott időszak alatt

A relevancia megítélése helyett egy objektív mérőszámot alkalmazhatunk, amely megadott keresőszavakra keres a dokumentumban. Ez a mérőszám nem csupán objektív, hanem könnyen és gyorsan kiszámítható egy egyszerű minta megfelelő algoritmussal. Egy dokumentum, akkor minősül *technikailag relevánssá*, amennyiben az kielégíti a lekérdezés feltételeit. Vagyis azok a keresőszavak és kifejezések, amelyekről feltételezzük, hogy jelen vannak a dokumentumban, azok ténylegesen előfordulnak abban. Mindazok a keresőszavak és kifejezések, amelyekről feltételezzük, hogy hiányoznak a dokumentumból, azok nem is jelennek meg abban.

Egy URL-t, akkor tekintünk technikailag relevánsnak, amennyiben az technikailag releváns dokumentumot is tartalmaz. A *technikai pontosságot* úgy határozhatjuk meg, hogy a lekérdezett dokumentumok teljes számából kiszámítjuk a technikailag releváns dokumentumok százalék arányát. A technikai relevancia előnye az, hogy automatikusan kiszámolható, és nagy dokumentum halmazokra alkalmazható. Egyaránt alkalmas a „rossz dokumentumok”, azaz a nem létező URL-ek, és a lekérdezést ki nem elégítő dokumentumok kiszűrésére. Hátránya az, hogy nem állapítja meg a dokumentum fontosságát és megbízhatóságát. A fenti meghatározás egy URL technikai relevanciájára vonatkozik egy adott lekérdezésnél.

Ez a meghatározás sokféleképpen kiterjeszthető a vizsgált időszakra: egy URL, akkor tekinthető technikailag relevánsnak a vizsgált időszakban, hogy ha az annak minősült az első lekérdezéskor is. Másik lehetséges megoldás, hogy ha összegyűjtjük a technikailag releváns URL-eket minden egyes lekérdezéskor, vagy azokat az URL-eket, amelyek legalább egy lekérdezéskor minősültek technikailag relevánsnak. Bármelyik megoldás választható.

3.2. Relatív téma lefedettség lekérdezésként és a vizsgált időszak alatt

Egy kereső *relatív téma lefedettségét lekérdezésként* úgy számíthatjuk ki, hogy az adott lekérdezés során az egy adott kereső által megtalált technikailag releváns URL-ek számát elosztjuk az adott lekérdezés során az összes vizsgált kereső által megtalált technikailag releváns URL-ek számával.

Egy kereső *teljes relatív téma lefedettségét* úgy kapjuk meg, hogy az összes lekérdezés során az egy adott kereső által megtalált technikailag releváns URL-ek számát elosztjuk az összes lekérdezés során az összes vizsgált kereső által megtalált technikailag releváns URL-ek számával.

Ez a két mérőszám durván becsli a keresőszolgáltatás téma lefedettségét, azaz, hogy az mennyire képes a lekérdezésnek megfelelő találatokat szolgáltatni. A relatív téma lefedettség becsli a kereső téma lefedettségét lekérdezésként egy adott időpontban. Míg a teljes relatív téma lefedettség megállapítja a kereső relatív téma lefedettségét az egész időtartam alatt. A két mérőszám nagymértékben függ a vizsgált keresőeszközök csoportjától.

3.3. Új és teljesen új URL-ek

Egy URL akkor minősül *újnak* egy keresőszolgáltatás számára az adott lekérdezéskor, hogy ha azt a kereső egyetlenegy korábbi lekérdezésnél sem kérdezte le. Ezt a mérőszámot csak a második lekérdezéstől kezdődően lehet kiszámolni, azaz csak az utolsó (n-1) lekérdezésben kapott URL-eket kell figyelembe vennünk. Tehát az első lekérdezés mindig alapul szolgál, amihez viszonyítjuk a következő lekérdezést. Az új URL-ek mérőszáma azt jelzi számunkra, hogy a kereső milyen mértékben bővíti adatbázisát a témát illetően.

$új\ URL-ek_{(q,i)} = |\{az\ i.\ keresési\ alkalom\ során\ kapott\ technikailag\ releváns\ URL-ek\ száma\} - \{a\ j.\ keresési\ alkalom\ során\ kapott\ technikailag\ releváns\ URL-ek\ száma,\ ahol\ j < i\}|$

Az új URL-ek halmaza további két csoportra osztható: a *teljesen új URL-ekre* és az *újonnan felfedezett URL-ekre*. Egy URL, akkor tekinthető teljesen újnak egy kereső számára az adott lekérdezésnél, amennyiben azt korábban egyetlenegy kereső sem kérdezte le. A teljesen új URL-ek halmazát olyan URL-ek halmazának is tekinthetjük, amelyeket először kérdeztek le egy adott lekérdezésnél.

$teljesen\ új\ URL-ek_{(q,i,s)} = |\{az\ i.\ keresési\ alkalom\ során\ az\ s\ kereső\ által\ lekérdezett\ technikailag\ releváns\ URL-ek\ száma\} - \{az\ i.\ keresési\ alkalom\ előtt\ lekérdezett\ URL-ek\ száma\}|$

$újonnan\ felfedezett\ URL-ek_{(q,i,s)} = új\ URL-ek_{(q,i)} - teljesen\ új\ URL-ek_{(q,i,s)}$

Újonnan felfedezett URL-eknek minősülnek azok a korábban létező és régóta releváns weboldalak, amelyeket a kereső csak mostanában fedezett fel és adott hozzá a saját adatbázisához. Ezek a felsorolt mérőszámok a téma gyarapodását tükrözik a világhálón.

3.4. Elfelejtett, újra megtalált, elveszített, jól kezelt és rosszul kezelt URL-ek

A keresők sokszor tévesen távolítják el találatlistájukból azokat az URL-eket, amelyek továbbra is léteznek a weben és technikailag relevánsak. Az ilyen URL-eket *elfelejtett URL-eknek* nevezzük. Az elfelejtett URL-ek keresőnként és lekérdezésként egyaránt meghatározhatók. Azok azonban definiálhatók lekérdezésként, a keresőtől függetlenül is.

$elfelejtett\ URL-ek_{(q,i)} = |\{(i-1)\ keresési\ alkalom\ során\ kapott\ technikailag\ releváns\ URL-ek,\ amelyek\ továbbra\ is\ léteznek\ a\ weben\ és\ technikailag\ relevánsak\ az\ i.\ keresési\ alkalomnál,\ de\ azok\ mégsem\ kerülnek\ lekérdezésre\ az\ i.\ keresési\ alkalom\ során,\ ahol\ i > 1\}|$

Az elfelejtett URL-ek később újra felfedezhetők a következő lekérdezésnél. Egy URL csakis a legelső alkalommal számít újra megtaláltnak, miután az tévesen kimaradt a találatlistából. Ezeket az URL-eket *újra megtalált URL-eknek* nevezzük. Az újra megtalált URL-ek keresőnként és lekérdezésként egyaránt meghatározhatók. Azok azonban definiálhatók lekérdezésként, a keresőtől függetlenül is.

$újra\ megtalált\ URL-ek_{(q,i)} = |\{a\ j.\ keresési\ alkalom\ során\ kapott\ technikailag\ releváns\ URL-ek,\ amelyek\ tévesen\ maradtak\ ki\ az\ i.\ keresési\ alkalom\ során,\ ahol\ i < j\ és\ azok\ a\ technikailag\ releváns\ URL-ek,\ amelyek\ nem\ kerültek\ lekérdezésre\ a\ (j-1)\ keresési\ alkalom\ során\}|$

Azon URL-ek halmazát, amire semmilyen tartalmi megfeleltetést nem találunk az *elveszített URL-ek* halmazának nevezzük. Az információ teljesen elveszik ezekben az URL-ekben a felhasználó számára az adott

lekérdezésnél. Az elveszített URL-ek keresőnként definiálhatók, valamint kiterjeszthetők a lekérdezésekre is. Egy URL többször is lehet elfelejtett vagy újra megtalált a vizsgált időszak során.

elveszített URL-ek $_{(q,i)}$ = $\{ \text{az } i. \text{ keresési alkalom során tévesen eltávolított URL-ek, amelyeknek nincs más tartalmi megfeleltetésük a } q \text{ lekérdezésre} \}$

A *jól kezelt URL-ek* halmazába tartoznak azok az URL-ek, amelyeket a kereső folyamatosan megtalál az első lekérdezés óta, vagy azok az URL-ek, amelyeket a kereső nem őríz meg, mert azok nem léteznek a weben, illetve technikailag nem relevánsak többé.

jól kezelt URL-ek $_{(q)}$ = $\{ \text{azok a } q \text{ lekérdezésre kapott technikailag releváns URL-ek, amelyeket tévesen soha nem távolítottak el a keresési időszak alatt} \}$

A *rosszul kezelt URL-ek* halmazába tartoznak azok az URL-ek, amelyeket legalább egyszer tévesen elhagytak a találatlistából a keresési időszak alatt. A rosszul kezelt URL-ek halmaza két további halmazra osztható: a *rosszul kezelt, újra megjelenő URL-ek* halmazára (ez megegyezik az újra megtalált URL-ek halmazával, de annál bővebb halmazzal van szó) és a *rosszul kezelt, eltűnt URL-ek* halmazára (ez megfelel az elfelejtett, de újra meg nem talált URL-ek halmazának, de annál nagyobb halmazzal van szó). A rosszul kezelt URL-eknél csak az első ($n-1$) lekérdezésben talált URL-eket vesszük figyelembe, mert egy URL-t nem tekinthetünk rosszul kezeltnek, amennyiben azt az utolsó lekérdezésben először fedeztük fel.

rosszul kezelt URL-ek $_{(q)}$ = $\{ \text{U tévesen eltávolított URL-ek, ahol } i > 1 \}$

A Bar-Ilan által vezetett mérésben az alábbi módszerrel ellenőrizték, hogy a keresők helyesen távolították-e el az URL-eket a találatalmazukból. Mindegyik keresőt speciálisan kezelték a lekérdezéseknél és a kapott találatokat elmentették. A lekérdezett találatokról leválasztották az URL-eket Visual Basic program segítségével. Excelben lefutattak egy Visual Basic modult, ezáltal létrehoztak egy egyedi URL listát minden egyes lekérdezésre vonatkozóan. A hivatkozásokat lekérdezték és a találatok szövegét lementették a helyi merevlemezre egy „url2file” nevű segédprogrammal. Az aktuális lekérdezés és az azt megelőző lekérdezés eredményeit összehasonlították. Ezt követően megpróbálták felkutatni a hiányzó URL-eket az aktuális találatalmazban.

3.5. Az adatbázis változékonysága

Az *adatbázis változékonyságát* úgy számolhatjuk ki, hogy az i . keresési alkalom során lekérdezett technikailag releváns URL-ek számát elosztjuk a q lekérdezésre kapott technikailag releváns URL-ek összességével az egész keresési időszak alatt.

Ez a mérőszám a keresési találatok változékonyságát jelzi egy bizonyos időtartam alatt. Amennyiben annak magas a számértéke minden egyes keresésnél, az

azt jelzi számunkra, hogy a keresési találatok stabilak. Azonban annak túl magas számértéke arra int minket, hogy a kereső adatbázisa elavulttá válik. Ennek a mérőszámnak az optimális értékei se nem túl magasak, se nem túl alacsonyok.

adatbázis változékonysága $_{(q,i)}$ = $\{ \text{az } i. \text{ keresési alkalom során lekérdezett technikailag releváns URL-ek száma} \}$ osztva $\{ \text{a } q \text{ lekérdezésre kapott technikailag releváns URL-ek összessége az egész keresési időszak alatt} \}$

3.6. Azon keresések száma, amelyben az adott URL-t lekérdezik

Ez a mérőszám a keresési találatok változékonyságához kapcsolódik. Tulajdonképpen azt jelzi, hogy egy adott URL-t pontosan hány keresésnél kérdezték le. Definiálható keresőnként, illetve a keresők egy csoportja számára is.

3.7. Állandósult URL-ek

Állandósult URL-eknek tekintjük azokat a technikailag releváns URL-eket, amelyeket az összes keresés során megkapunk. Egy URL, akkor minősül technikailag relevánsnak, amennyiben az az összes keresés során technikailag relevánsnak tekinthető. A fenti mérőszámok többsége kiszámítható az állandósult URL-ek halmazára nézve.

Ez a halmaz lehetővé teszi, hogy tanulmányozzuk a keresők változásait egy bizonyos időtartam alatt, még pedig úgy, hogy a keresők változásait elkülönítjük a világháló dinamikus változásaitól. Azonban a vizsgált halmaz túlságosan kisméretű lehet az elemzés számára [1,2].

4. A SERVQUAL modell alkalmazása a keresők értékelésére

Xie, Wang és Goh egy minőségbiztosítási modellt adaptált az internetes keresők minőségi vizsgálatára. A SERVQUAL modellt Parasuraman, Zeithaml és Berry [12-15] fejlesztette ki azzal a céllal, hogy mérni lehessen egy szolgáltatás minőségét. Kezdetben a szolgáltatás minőségének 10 dimenzióját javasolták, később az empirikus kutatások ezt lecsökkentették 5 dimenzióra. Egy tizennégy változóból álló, öt dimenziós eszközt alakítottak ki az internetes keresők minőségének mérésére, amelyet az 1. ábra szemléltet [18].

Kérdőíves felmérést végeztek a felhasználók körében, amely két részből állt. Az első rész általános információkat közölt a felhasználókról és a kedvelt keresőszolgáltatásokról. A második rész az internetes keresőkkel kapcsolatos felhasználói elvárásokat és a tényleges, észlelt állapotot mérte.

Egy szolgáltatás alacsony, illetve magas minőségének megítélése attól függ, hogy a felhasználók hogyan érzékelik a szolgáltatás aktuális teljesítményét elvárásai függvényében. Ezért a felhasználói elvárásokat és a felhasználói észlelést különbség értékekkel, azaz

'gap'-ekkel hasonlították össze. Ezt a módszert különbségelemzésnek, azaz 'gap analysis'-nek hívják [13].

A pozitív különbség érték azt jelzi, hogy a szolgáltatás minősége kielégíti, vagy túllépi a felhasználói elvárásokat. A negatív különbség érték azt jelzi, hogy a szolgáltatás minősége nem tesz eleget a felhasználói elvárásoknak. A SERVQUAL különbségértékek kicsik voltak, -1.44 és 0.66 között mozgott az értékük. Cronbachnak [4] az elvárási szintre és az észlelési szintre vonatkozó megbízhatósági becslése 0.76 és 0.88 volt külön-külön. Ebből adódóan a tizennégy változóból álló összetevő általános értékeket nyújt az elvárási szintre és az észlelési szintre vonatkozóan.

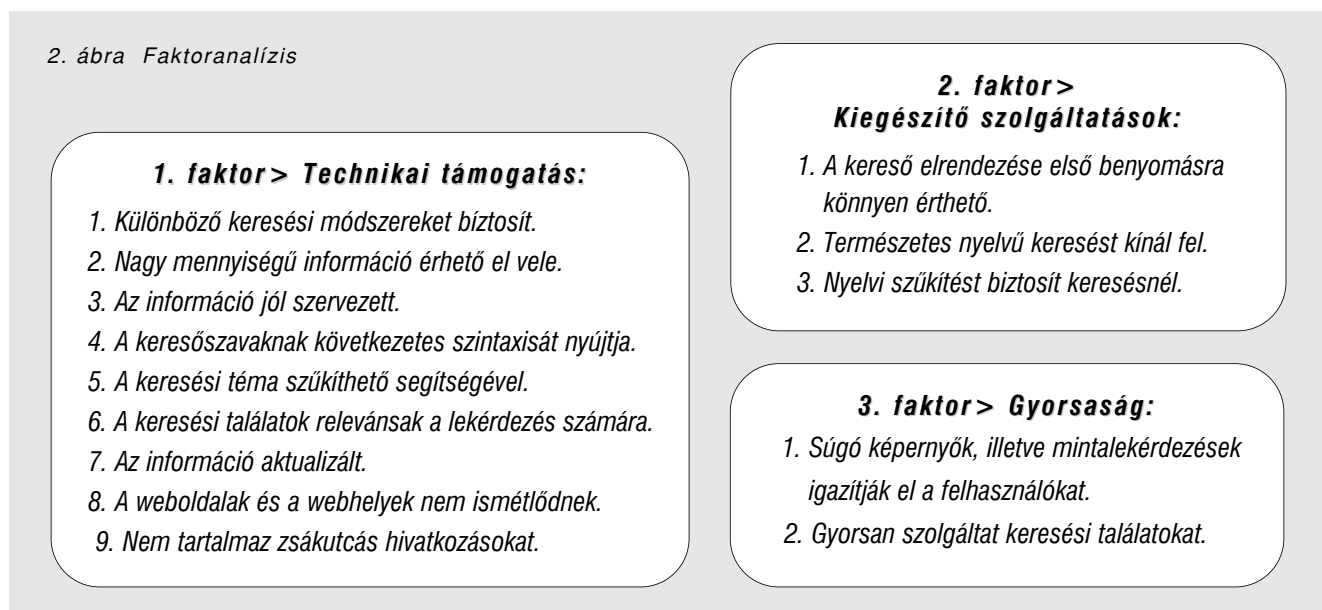
Az eredeti öt dimenziót mások nem alkalmazták egyélesen a megjelenő tanulmányokban. Ezért faktora-

nalízist használtak annak érdekében, hogy megállapítsák hány faktor, illetve főbb dimenzió fejezi ki legjobban a változók kezdeti halmazai között megfigyelt korrelációkat [7].

'Varimax' forgatásos módszerrel egyértelműen elválasztották a faktorokat egymástól és maximalizálták a betöltéshez szükséges szórásnégyzet összegeket [8]. Az öt dimenzió helyett összesen hármat azonosítottak be, amelyek faktoroknak minősültek. A három faktorhoz kapcsolódó 14 változót másképpen rendezték el, mint a korábban kifejlesztett öt dimenziós eszköz esetében. Ez a változás jól nyomon követhető a 2. ábrán.

A SERVQUAL modellben található *áttekinthetőséget*, *megbízhatóságot* és *garanciát* a felhasználók nem tekintették különálló faktornak. Forgatás után a betöl-

2. ábra Faktoranalízis

téshez szükséges szórásnégyzet összegek a *technikai támogatás* esetében 5.362-nek feleltek meg, ami a teljes variancia 38.3%-át tette ki. Ezért a technikai támogatást tekintjük a legnagyobb és a legfontosabb faktornak a három beazonosított faktor közül.

Három változót a felhasználók a *kiegészítő szolgáltatások* faktorhoz soroltak a korábbi *felhasználói támogatás* helyett. Ez az új faktor a teljes variancia 12.9%-ának felelt meg. A *gyorsaság faktor* csupán két változót tartalmazott és a teljes variancia 11.4%-át tette ki [19].

5. Összefoglalás

Az előzőekben ismertetett kutatási kísérlet rendkívüli jelentőségű, hiszen a minőségbiztosítás elvárásaitól indulva közelíti meg és szűri ki azokat a mérőszámokat, amelyek döntő fontossággal bírnak egy mérés megtervezésekor. A vizsgálat érdeme, hogy felhasználói észrevételekre támaszkodik a változók csoportosításánál és azoknak a megfelelő faktorhoz történő sorolásában.

A másik vizsgálat eredményei szintén elgondolkodtatóak, hiszen az automatizált technikák segítségével igyekszik minél hatékonyabban mérni a keresők teljesítményét, ezáltal pedig kiküszöböli a méréseknél felmerülő szubjektivitást. Minél több ilyen irányú kezdeményezésre lenne szükség a jövőben, hogy a mérőszámoknak egy általánosan alkalmazható szabványa jöjjön létre és ne egyéni kísérletezések történjenek ezen a területen.

Irodalom

- [1] Bar-Ilan, J.: Methods for measuring search engine performance over time. In: Journal of the American Society for Information Science and Technology, Vol. 53., no.4., 2002, pp.308–319.
- [2] Bar-Ilan, J.: Criteria for evaluating information retrieval systems in highly dynamic environments. Paper at Web Dynamics Workshop, p.8.
- [3] Clarke, S. J.–Willett, P.: Estimating the recall performance of web search engines. In: Aslib Proceedings, Vol. 49., no.7., July/August 1997, pp.184–189.
- [4] Cronbach, L. J.: Coefficient alpha and the internal structure of tests. In: Psychometrika, 16 1951. pp. 257–334.
- [5] Ding, W.–Marchionini, G.: A comparative study of web search performance in global complexity: information, chaos and control. In: Proceedings of the 59th Annual Meeting of the American Society for Information Science, Baltimore, Maryland, 21–24. October 1996, pp.136–142.
- [6] Froehlich, T. J.: Case study 5.1: Developing search engine evaluation criteria. In: Library evaluation, Libraries Unlimited, 2001. pp.185–200.
- [7] Gorsuch, R. L.: Factor Analysis. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, 1983.
- [8] Hair, J. F. [et. al.]: Multivariate Data Analysis. Prentice-Hall, 1998.
- [9] Leighton, V. H.–Srivastava, J.: First 20 precision among World Wide Web search services (search engines). In: Journal of the American Society for Information Science and Technology, Vol. 50., no.10., 1999. pp.870–881.
- [10] Leighton, H. V.–Srivastava, J.: Precision among World Wide Web search services (search engines): Alta Vista, Excite, Hotbot, Infoseek, Lycos – 1997. www.winona.msus.edu/library/webind2/webind2.htm
- [11] Oppenheim, C.–Morris, A.–McKnight, C.–Lowley, S.: The evaluation of WWW search engines. In: Journal of Documentation, Vol. 56., no.2., March 2000, pp.190–211.
- [12] Parasuraman, A.–Zeithaml, V. A.–Berry, L.L.: A conceptual model of service quality and implications for future research. In: Journal of Marketing, Vol. 49. 1985., pp.41–50.
- [13] Parasuraman, A.–Zeithaml, V. A.–Berry, L.L.: Delivering quality service: balancing customer perceptions and expectations. New York, Free Press, 1990.
- [14] Parasuraman, A.–Zeithaml, V. A.–Berry, L.L.: Refinement and reassessment of the SERVQUAL scale. In: Journal of Retailing, Vol. 67., no.2., 1991, pp.420–450.
- [15] Parasuraman, A.–Zeithaml, V. A.–Berry, L.L.: SERVQUAL: a multiple item scale for measuring customer perceptions of service quality. In: Journal of Retailing, Vol. 64., 1988, pp.12–40.
- [16] Spink, A.–Greisdorf, H.: Regions and levels: Measuring and mapping users' relevance judgments. In: Journal of the American Society for Information Science and Technology, Vol. 52., no.2., 2001, pp.161–173.
- [17] Su, L. T.: Developing a comprehensive and systematic model of user evaluation of Web-based search engines. In: M. E: Williams (Ed.), National Online Meeting: Proceedings, 1997, pp.335–345., Medford, NJ: Information Today.
- [18] Xie, M.–Wang, H.–Goh, T. N.: Quality dimensions of Internet search engines. In: Journal of Information Science, Vol. 24., no.5., 1998, pp.87–94.
- [19] Wang, H.–Xie, M.–Goh, T. N.: Service quality of Internet search engines. In: Journal of Information Science, Vol. 25., no.6., 1999, pp.499–507.